

Wykład:

EKONOMIA

Ekonomia

Ekonomia - nauka badająca, jak ludzie radzą sobie z rzadkością, czyli sytuacją w której niegraniczone potrzeby zestawiamy z ograniczonymi zasobami.

Ekonomia - nauka badająca, w jaki sposób społeczeństwo decyduje o tym, co, jak i dla kogo wytwarzać.

Ekonomiści badają, jak ludzie podejmują decyzje: ile pracują, co kupują, jak oszczędzają i inwestują. Badają także, jak ludzie współdziałają ze sobą.

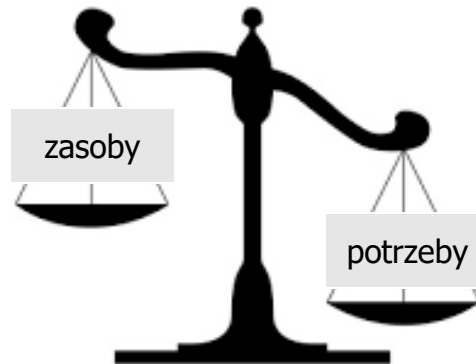

Rzadkość

Rzadkość jest podstawowym faktem życia gospodarczego: dostępne zasoby (czynniki produkcji) są ograniczone, natomiast potrzeby ludzkie są nieograniczone.

Zasoby

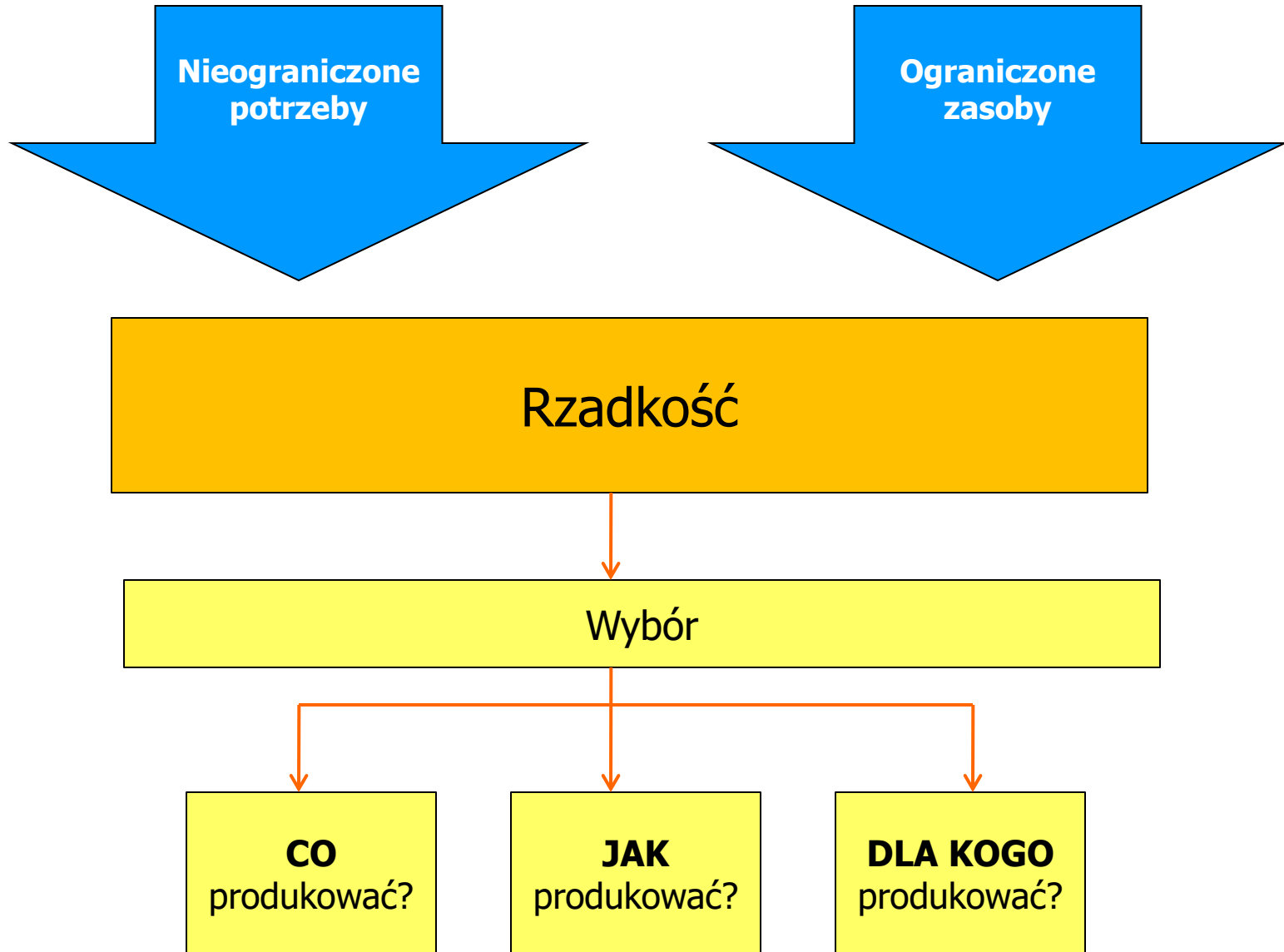
Ziemia
Praca
Kapitał
Czas

Potrzeby

Jedzenie
Ubranie
Schronienie
Bezpieczeństwo
Transport
Podróże
Zabawa
Dzieci
Edukacja
Wyróżnienie
Prestiż

Rzadkość a wybory ekonomiczne

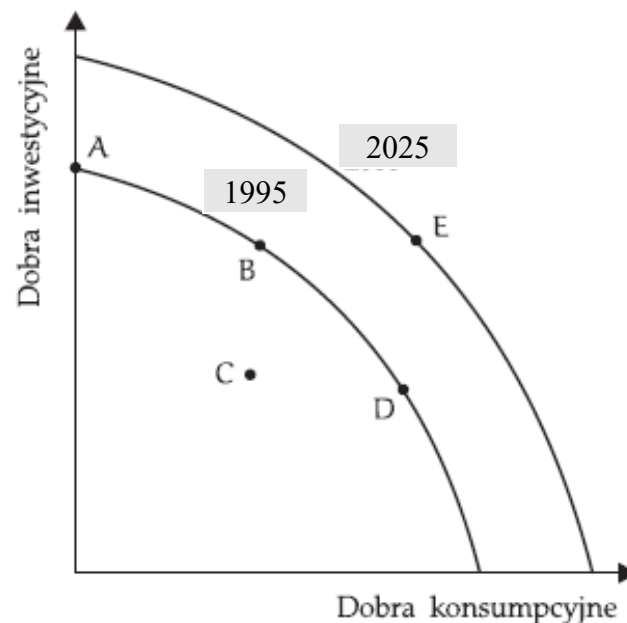

Rzadkość, koszt alternatywny i granica możliwości produkcyjnych

Rzadkość wymusza dokonywanie wyboru. Czynniki produkcji wykorzystywane przy produkcji jednego dobra nie mogą być jednocześnie wykorzystane przy produkcji innych dóbr. Oznacza to, że produkując jakieś dobra, jednocześnie rezygnujemy z wytwarzania innych dóbr.

Koszt alternatywny (*opportunity cost*) reprezentuje wartość najcenniejszej niewykorzystanej alternatywy.

Graficzną ilustracją kosztu alternatywnego jest **krzywa (granica) możliwości produkcyjnych**. Pokazuje ona alternatywne kombinacje dóbr i usług finalnych, które mogą być wytworzone w danym okresie, przy wykorzystaniu dostępnych zasobów i technologii.

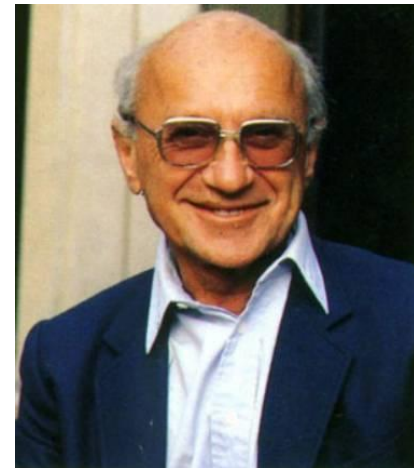

Ekonomia pozytywna

Ekonomia pozytywna - zajmuje się światem gospodarczym takim, jakim on jest. Pozwala na możliwie bezstronne uogólnianie procesów i mechanizmów gospodarczych. Tworzy fundament, na którym budowane są różne szkoły myślenia normatywnego.

„Inflation is always and everywhere a monetary phenomenon in the sense that it is and can be produced by a more rapid increase in the quantity of money than in output”.

(Friedman, 1970)

Ekonomia normatywna

Ekonomia normatywna - zajmuje się światem gospodarczym takim, jaki powinien być. Posługuje się sądami wartościującymi: jakie powinny być kierunki polityki gospodarczej, podaż pieniądza, stopa bezrobocia, stopa inflacji itp.

Polska – udział elektrowni węglowych 56%, cena 1 kWh: dla gosp. dom. 0,249 USD; dla biznesu 0,330 USD (XII.2024).

Chiny – udział elektrowni węglowych 58%,
cena 1 kWh: dla gosp. dom. 0,075 USD;
dla biznesu 0,099 USD (XII.2024).

Niemcy – udział elektrowni węglowych 21%;
cena 1 kWh: dla gosp. dom. 0,452 USD;
dla biznesu 0,293 USD (XII.2024).

Ekonomiczne myślenie

/ economic way of thinking /

W warunkach rzadkości dóbr i zasobów warto pamiętać o tym, że:

- wszystko kosztuje („*nie ma darmowych obiadów*”);
- prawie zawsze istnieją alternatywne możliwości wykorzystania ograniczonych zasobów;
- należy szukać najlepszych rozwiązań (np. maksymalizujących korzyści / użyteczność lub minimalizujących koszty / straty);
- jakość naszych decyzji zależy od wiedzy oraz od informacji, jakie zgromadzimy.

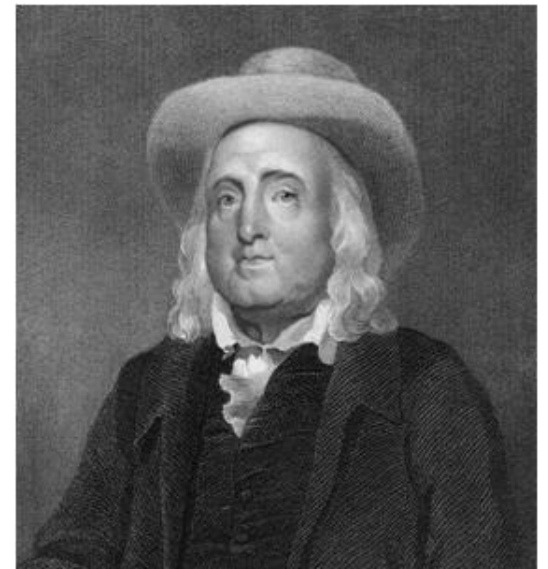
EWOT: The
economic way
of thinking

Homo oeconomicus

Pogoń za własnym interesem, jako cecha charakterystyczna dla każdego człowieka, jako jedyna motywacja ludzkiego działania.

„Natura poddała człowieka władzy dwóch przemożnych panów: **przykrości i przyjemności**. Oni to zarówno wskazują nam, co powinniśmy robić, jak i decydują o tym, co robimy”.

Jeremy Bentham (1748-1832)

Model racjonalnych zachowań przestępczych G. Beckera

Gary Becker:

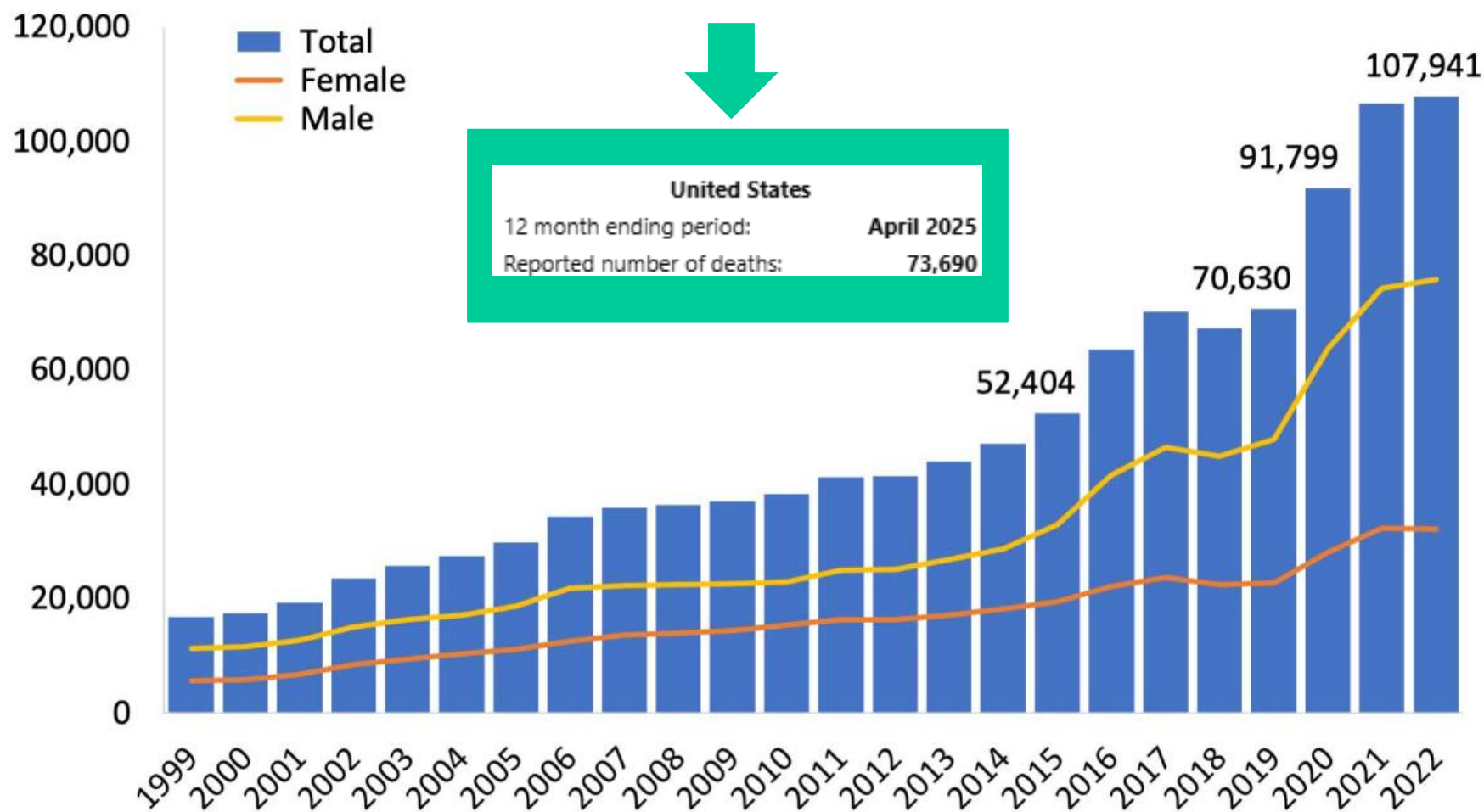
*Crime and Punishment:
An Economic Approach*

„Journal of Political
Economy”, 76/1968

Jednostki podejmują racjonalne decyzje.

Jako racjonalni decydenci, potencjalni przestępcy opierają swoją decyzję, czy popełnić przestępstwo, na subiektywnej ocenie **oczekiwanych kosztów i korzyści**.

Zgony związane z przedawkowaniem narkotyków w USA

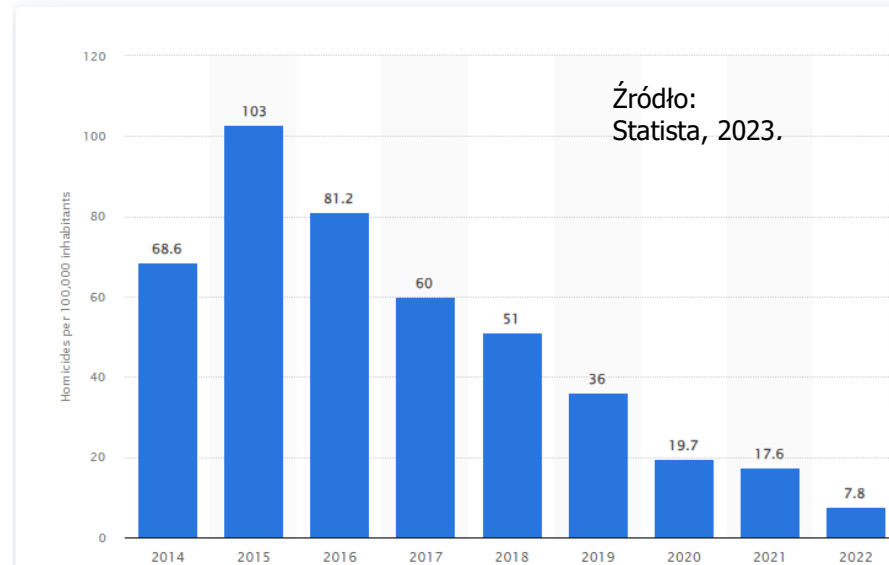

*Includes deaths with underlying causes of unintentional drug poisoning (X40–X44), suicide drug poisoning (X60–X64), homicide drug poisoning (X85), or drug poisoning of undetermined intent (Y10–Y14), as coded in the International Classification of Diseases, 10th Revision. Source: Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Health Statistics. Multiple Cause of Death 1999–2022 on CDC WONDER Online Database, released 4/2024.

Wskaźnik zabójstw w Salvadorze

Homicide rate in El Salvador from 2014 to 2022

(in number of homicides per 100,000 inhabitants)

Nayib Bukele
Prezydent Salvadoru

Racjonalność

Być racjonalnym, znaczy tyle, co **maksymalizować swoją użyteczność** przy określonym i ograniczonym dostępie do dóbr (czy zasobów).

Użyteczność rozumiana jest jako różnica między korzyściami i kosztami związanymi z podejmowanymi decyzjami.

Słowo racjonalny pochodzi od łacińskiego ratio – rozum. W ujęciu słownikowym oznacza: „zgodny z rozumem”, „mający rozumowe podstawy”, „przemyślany”, „logiczny”, „rozsądny” ; „oparty na jasnym myśleniu i rozsądku” .

Racjonalność zachowań – kryteria wyboru banku przez przedsiębiorców

Kryteria wyboru banku do obsługi bieżącej	% wskazań na 1. m.
niskie opłaty za prowadzenie konta / niskie prowizje za usługi	36%
dogodna lokalizacja	17%
posiadanie w tym banku rachunku osobistego przez właściciela	9%
nowoczesność obsługi (elektronizacja) / Internet banking	9%
bezpieczeństwo powierzonych środków / zaufanie do banku	8%
renoma banku / korzystny wizerunek / renoma marki	6%
kompleksowość obsługi / szerokość oferty	6%
bank został polecony przez znajomych	3%
szybkość obsługi / brak kolejek	2%
atrakcyjna oferta kredytowa	2%
kompetencje / uprzejmość personelu	2%
reklama / promocja rachunku	0%

Źródło: Qualifact, Finanse MSP 2014.

Poziom wykształcenia a wynagrodzenia, 2023

wynagrodzenie osób z wykształceniem średnim = 100, 25-34 lata

Kraj	Wykształcenie		
	mniej niż średnie	wyższe licencjat	wyższe mgr lub dr
Dania	93	109	128
Francja	86	118	169
Hiszpania	90	139	168
Irlandia	90	151	196
Włochy	95	118	129
Kanada	88	135	145
Niemcy	74	133	146
Szwajcaria	83	127	144
Szwecja	91	107	124
USA	100	157	195
Wielka Brytania	57	128	157
Polska	89	133	139

Majątek netto i aktywa gospodarstw domowych w Polsce (2016)

	Struk- tura GD	Majątek netto		Aktywa					
				Aktywa rzeczowe			Aktywa finansowe		
	% GD	mediana (tys. zł)	średnia (tys. zł)	% GD	mediana (tys. zł)	średnia (tys. zł)	% GD	mediana (tys. zł)	średnia (tys. zł)
Wykształcenie osoby referencyjnej									
Podstawowe lub brak	13,9	150,2	248,7	77,4	200,1	310,0	71,2	6,0	18,4
Średnie	60,9	262,0	395,1	91,7	286,6	421,3	92,3	12,0	28,6
Wyższe	25,2	341,4	563,3	97,5	359,7	557,3	98,0	32,9	79,2

Źródło: NBP (2017), Zasobność gospodarstw domowych w Polsce.

Poziom wykształcenia a stopa zatrudnienia, 2024

- osoby w wieku 25-64 lata

Kraj	Wykształcenie		
	mniej niż średnie	średnie	wyższe
Dania	61	82	88
Francja	55	75	87
Hiszpania	62	74	84
Irlandia	55	78	88
Włochy	55	74	85
Kanada	57	75	83
Niemcy	66	84	89
Szwajcaria	68	84	89
Szwecja	66	84	89
USA	58	70	83
Wielka Brytania	63	78	87
Polska	49	76	92

Poziom wykształcenia a stopa bezrobocia, 2024

- osoby w wieku 25-34 lata

Kraj	Wykształcenie		
	mniej niż średnie	średnie	wyższe
Dania	12	6	7
Francja	18	10	6
Hiszpania	21	14	9
Irlandia	15	7	4
Włochy	15	9	7
Kanada	15	8	6
Niemcy	9	3	3
Szwajcaria	11	5	4
Szwecja	19	7	5
USA	9	6	3
Wielka Brytania	9	4	3
Polska	9	4	2

Herbert A. Simon

*"for his pioneering
research into the
decision-making process
within economic
organizations"*

Nagroda Nobla 1978

Ograniczona racjonalność zachowań

Wydolność ludzkiego umysłu jest zbyt mała w stosunku do napotykanym problemów, aby mogły być rozwiązane w sposób obiektywny i racjonalny.

Ludzie, napotykając na różnego rodzaju ograniczenia czasowe i technologiczne, nie są w stanie uzyskać dostępu do wszystkich informacji istotnych dla danego problemu ani nie są zdolni do ich dokładnego przetworzenia.

Ludzie są co najwyżej racjonalni w sposób ograniczony.

H. Simon

Ograniczona racjonalność

Ani jednostki, ani organizacje nie dysponują nieograniczonymi możliwościami przetwarzania informacji, koniecznymi do osiągnięcia pełnej (nieograniczonej) racjonalności.

Herbert Simon (1957)

Istnieją proste reguły (heurystyki czyli uproszczone metody wnioskowania), pozwalające szybko i niewielkim kosztem znaleźć satysfakcjonujące (prawie optymalne) rozwiązanie.

Simon (1958) wprowadził do literatury pojęcie „*satisficing*”, czyli wyboru może nie najlepszego, ale satysfakcjonującego decydenta. Wybór ten w sposób wystarczający (choć nie w 100%) zaspakaja oczekiwania i aspiracje.

Ograniczona racjonalność – zbyt wysoka samoocena

Ludzie sądzą, iż media mają większy wpływ na przekonania, postawy i zachowania innych niż na nich samych.

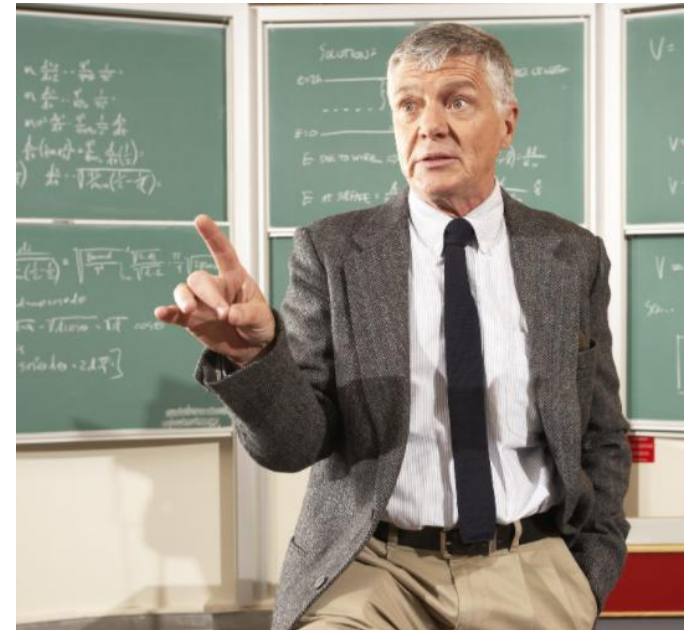
Duck i Mullin (1995)

Większość badanych studentów uważa, że jest inteligentniejsza od „przeciętnego studenta”.

Alicke (1985)

94% amerykańskich nauczycieli college’u uważa się za lepszych od ... „przeciętnego nauczyciela amerykańskiego college’u”.

Cross (1977)

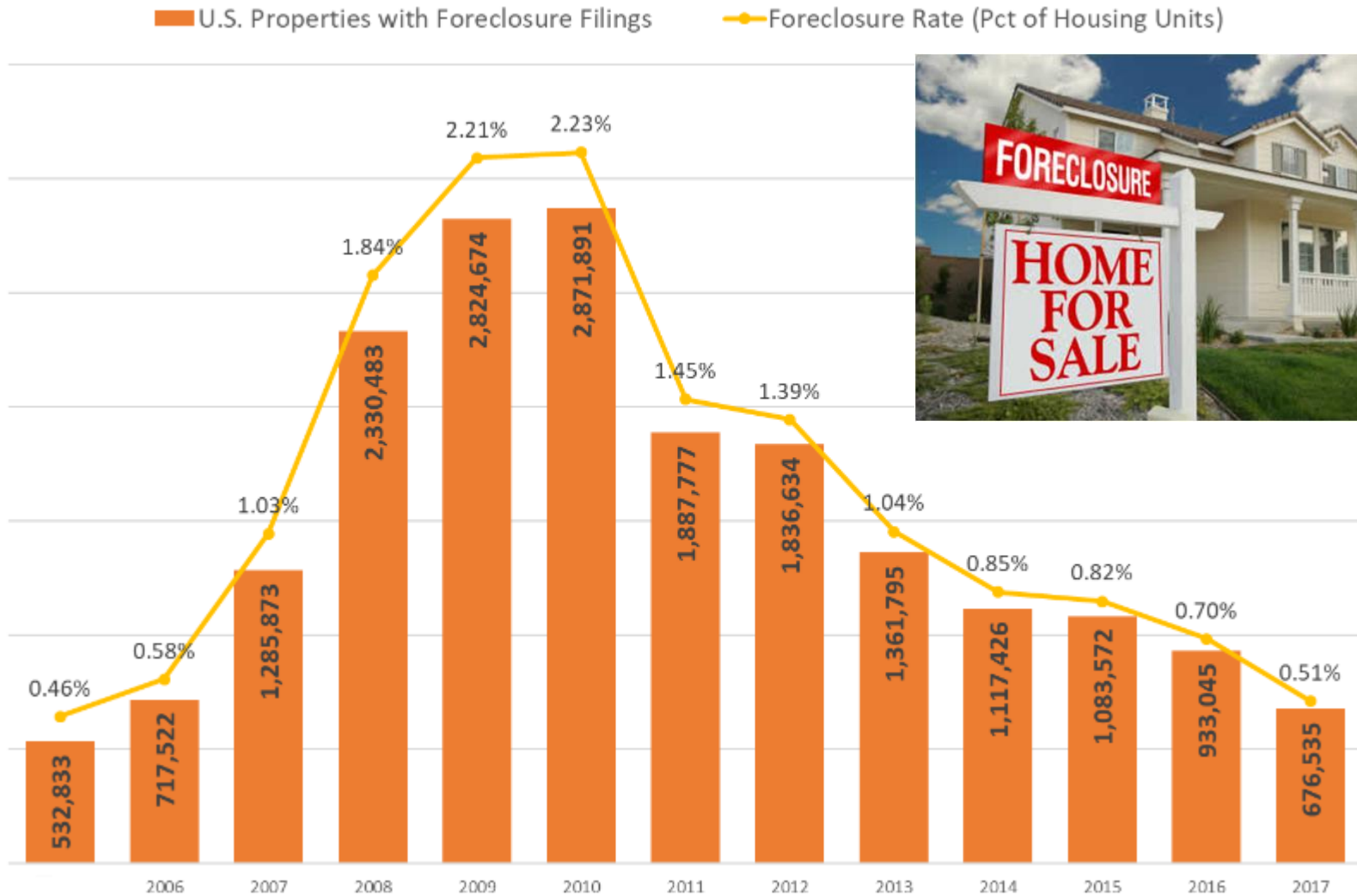

Emocje

Kołowy model emocji pierwotnych

Foreclosures w USA, 2005 - 2017

Emocje przy podejmowaniu decyzji biznesowych

Ocena	Ogółem MSP
1 - Przy podejmowaniu decyzji biznesowych często kierujemy się emocjami (odczuwamy np. podekscytowanie w nadziei na zysk, niepokój / obawy przed zadłużeniem firmy).	2,7%
2	7,2%
3	14,9%
4	21,0%
5	16,9%
6	20,7%
7 - Przy podejmowaniu decyzji biznesowych nigdy nie kierujemy się emocjami (opierają się one wyłącznie na chłodnej kalkulacji).	16,7%
OGÓŁEM	100,0%

Wyniki finansowe	Racjonalność w zakresie chłodnej kalkulacji (braku emocji)			χ^2	V	p
	niska	średnia	wysoka			
Wzrost obrotów	10,2%	8,5%	17,6%	21,1	0,10	0,000
Spadek obrotów	32,2%	37,2%	25,7%			
Wzrost zysków	9,3%	8,5%	14,6%	17,2	0,09	0,002
Spadek zysków	38,5%	46,6%	33,2%			

Źródło: Szczepaniec, Kulawczuk, Jurkiewicz (2021).

Ograniczona racjonalność – problemy z liczeniem (przykład kart kredytowych)

Użytkowanie kart kredytowych zwiększa zarówno częstotliwość, jak i wartość zakupów. *Hirschman (1979)*

Osoby wypisujące czek lepiej pamiętają wydatkowaną kwotę, niż osoby podpisujące się tylko na potwierdzeniu zapłaty dokonanej kartą kredytową. *Hawkins i Hoch (1992)*

Osoby płacące kartą kredytową znacznie rzadziej (niż osoby płacące gotówką) potrafią dokładnie odtworzyć zapłaconą kwotę i jednocześnie mają wyraźną skłonność do zaniżania swoich wydatków opłaconych kartą. *Soman (2001)*

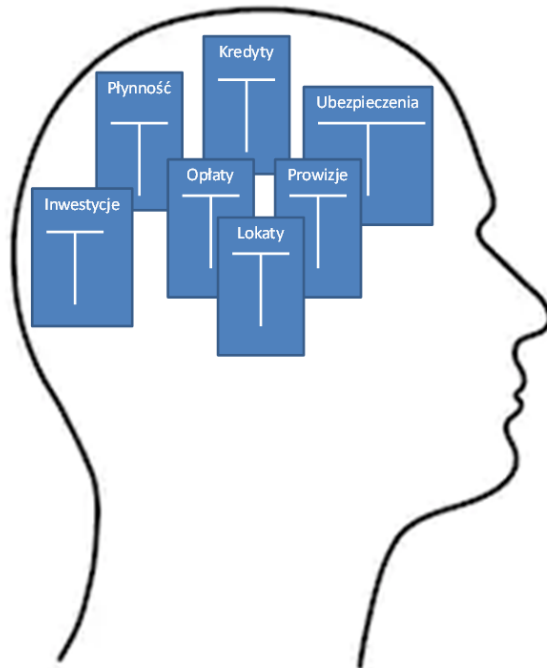

Mental Accounting

„Mentalna księgowość stanowi zespół operacji myślowych dokonywanych przez jednostki oraz gospodarstwa domowe w celu organizowania, oceny i analizy transakcji finansowych”.

Ludzie mogą traktować pieniądź w różny sposób, w zależności od tego skąd on pochodzi lub na co chcą go wydać.

Źródło: Thaler, R. (1985): *Mental Accounting and Consumer Choice*, "Marketing Science".

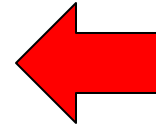
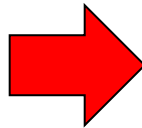
Ocena ofert cenowych kredytów

Próbka A	Próbka B
Specjalna roczna linia kredytowa PKO BP dla małych i średnich przedsiębiorstw z oprocentowaniem 7% i prowizją 1%	Specjalna roczna linia kredytowa PKO BP dla małych i średnich przedsiębiorstw z oprocentowaniem 5% i prowizją 4%
Średnia ocena atrakcyjności: 6,18 pkt.	Średnia ocena atrakcyjności: 6,44 pkt.
Mediana ocen atrakcyjności: 6,00 pkt.	Mediana ocen atrakcyjności: 6,00 pkt.

Ocena punktowa atrakcyjności oferty	Grupa A		Grupa B	
	Liczba odp.	%	Liczba odp.	%
1	3	1,0%	11	3,6%
2	4	1,3%	7	2,3%
3	17	5,6%	23	7,4%
4	29	9,6%	33	10,7%
5	61	20,1%	49	15,9%
6	61	20,1%	33	10,7%
7	57	18,8%	40	12,9%
8	33	10,9%	36	11,7%
9	20	6,6%	16	5,2%
10	18	5,9%	61	19,7%
OGÓŁEM	303	100,0%	309	100,0%

Rynek

Rynek – proces w ramach którego stykają się popyt z podażą i ustalane są ilości oraz ceny sprzedawanych dóbr i usług.

€ 19.1bn
Group operating profit,

Thousand vehicles/€ million	VEHICLE SALES		SALES REVENUE	
	2024	2023	2024	2023
Europe/Other Markets	4,204	4,169	194,145	187,949
North America	1,080	1,078	67,712	67,908
South America	606	513	18,962	17,139
Asia-Pacific ¹	3,147	3,603	44,057	50,109
Hedges on sales revenue	-	-	-219	-821
Volkswagen Group¹	9,037	9,362	324,656	322,284

¹ The sales revenue of the joint venture companies in China is not included in the figures for the Group and the Asia-Pacific market.

Rejestracje nowych samochodów osobowych na świecie (w tys.), H1 2025

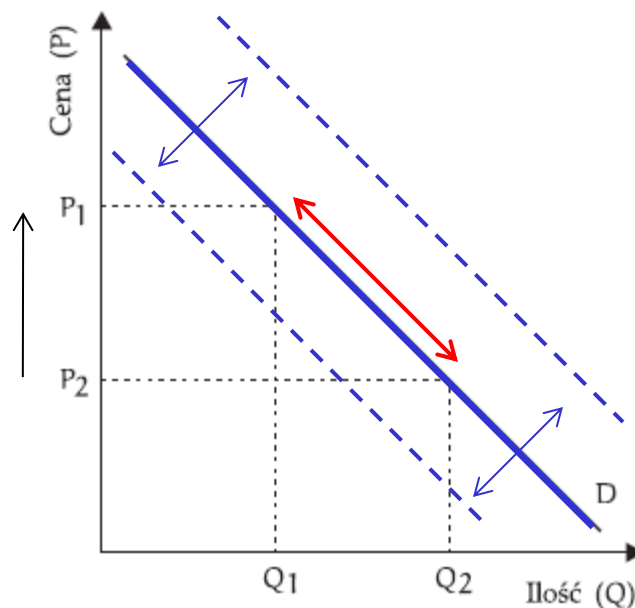
Table 2. Global new car registrations

	H1 2023	H1 2024	H1 2025 ³	% change	% share
EUROPE	7,678,075	8,338,473	8,136,712	-2.4	21.8
European Union	5,438,888	5,684,279	5,576,568	-1.9	14.9
United Kingdom	949,720	1,006,763	1,042,219	+3.5	2.8
Russia	390,974	696,227	531,382	-23.7	1.4
Türkiye	431,372	462,955	488,003	+5.4	1.3
EFTA	200,566	188,116	196,533	+4.5	0.5
Ukraine	27,712	33,015	30,627	-7.2	0.1
Others (Europe) ⁴	238,843	267,118	271,380	+1.6	0.7
NORTH AMERICA⁵	7,205,078	7,609,807	7,798,379	+2.5	20.9
United States only	6,070,859	6,314,860	6,447,915	+2.1	17.3
SOUTH AMERICA	1,285,074	1,333,244	1,502,455	+12.7	4.0
Brazil only	732,770	848,073	876,303	+3.3	2.3
ASIA	16,505,448	16,461,659	17,906,642	+8.8	47.9
China	9,702,178	9,826,035	11,000,502	+12.0	29.5
India	2,043,885	2,199,524	2,212,970	+0.6	5.9
Japan	2,044,256	1,790,491	1,982,556	+10.7	5.3
South Korea	760,611	692,046	726,546	+5.0	1.9
Others (Asia) ⁶	1,954,518	1,953,563	1,984,068	+1.6	5.3
MIDDLE EAST/AFRICA	1,818,962	1,832,996	2,006,403	+9.5	5.4
WORLD	34,492,637	35,576,179	37,350,591	+5.0	100.0

Popyt

Ludzie, którzy chcą i są w stanie kupić po określonej cenie dane dobro, tworzą popyt. Krzywa popytu przedstawia ilość danego dobra, jaką ludzie chcą kupić przy różnych poziomach cen. Im niższa cena, tym więcej ludzie będą skłonni kupić danego dobra.

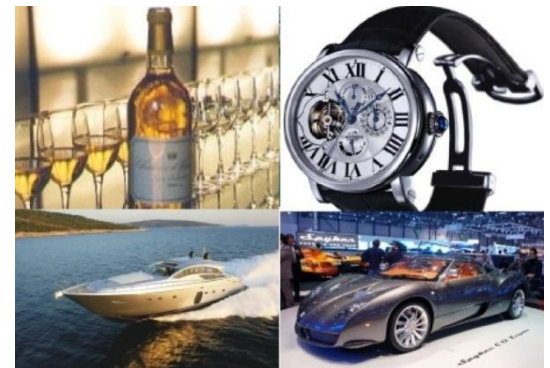
Popyt na dane dobro jest determinowany przez dochody, preferencje, oczekiwania konsumentów, zmianę cen substytutów i dóbr komplementarnych. Każda zmiana tych czynników powoduje przesunięcie krzywej popytu. **Ruch wzdłuż krzywej popytu jest spowodowany zmianą poziomu cen danego dobra.**

Wyjątki od prawa popytu

Paradoks Giffena - dotyczy podstawowych dóbr konsumpcyjnych; wzrost cen może powodować zmniejszenie dochodów realnych i zwiększenie zakupów dóbr podstawowych (mimo wzrostu ich ceny).

Paradoks Veblena (efekt snoba) - dotyczy dóbr luksusowych (prestizowych); konsumpcja danego dobra ma świadczyć o statusie konsumenta, dlatego wzrost ceny może spowodować wzrost zakupów.

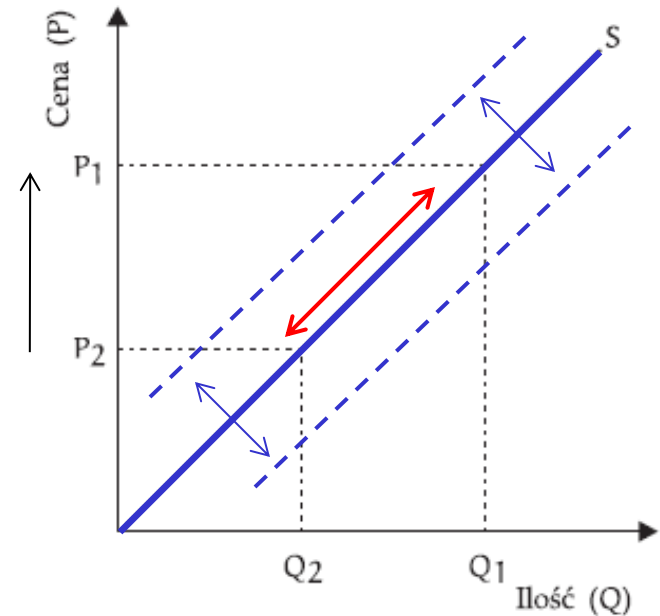

Podaż

Wszyscy, którzy chcą i są w stanie sprzedać po określonej cenie dane dobro, reprezentują podaż. Krzywa podaży przedstawia ilość danego dobra, jaką producenci wyprodukują przy różnych poziomach cen. Im wyższa cena, tym więcej producenci wytworzą danego dobra.

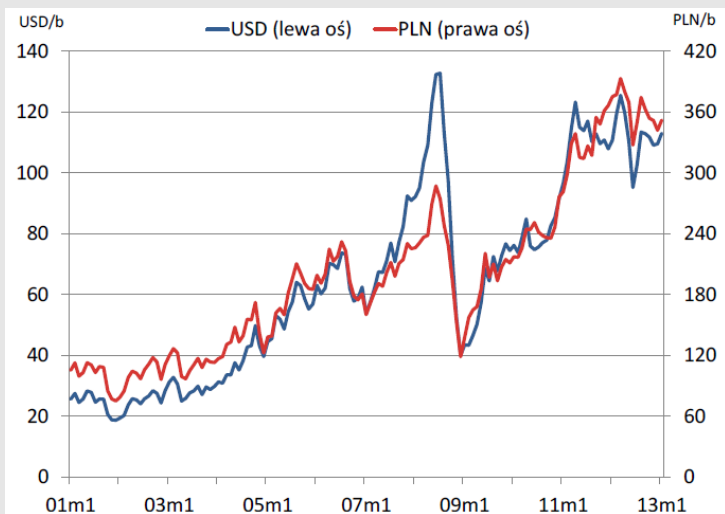
Podaż danego dobra jest determinowana przez poziom technologii, koszty czynników produkcji, szoki podażowe, oczekiwania, podatki oraz liczbę producentów. Zmiana tych czynników powoduje przesunięcie krzywej podaży.

Ruch wzdłuż krzywej podaży jest spowodowany zmianą poziomu cen rynkowych danego dobra.

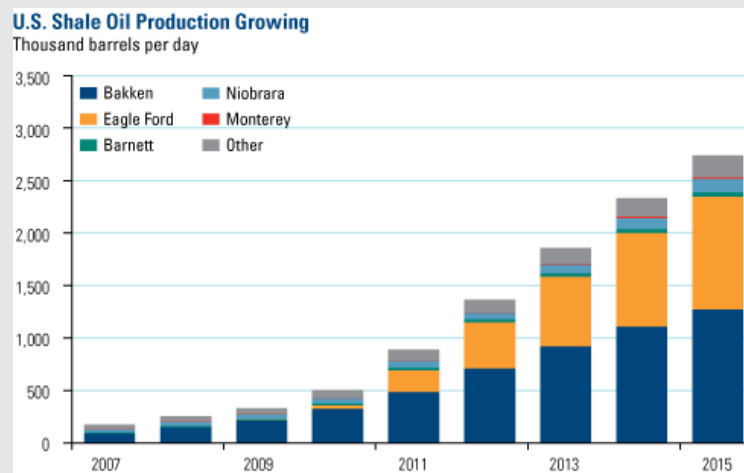

Wzrost cen a produkcja ropy w USA

Ceny ropy Brent

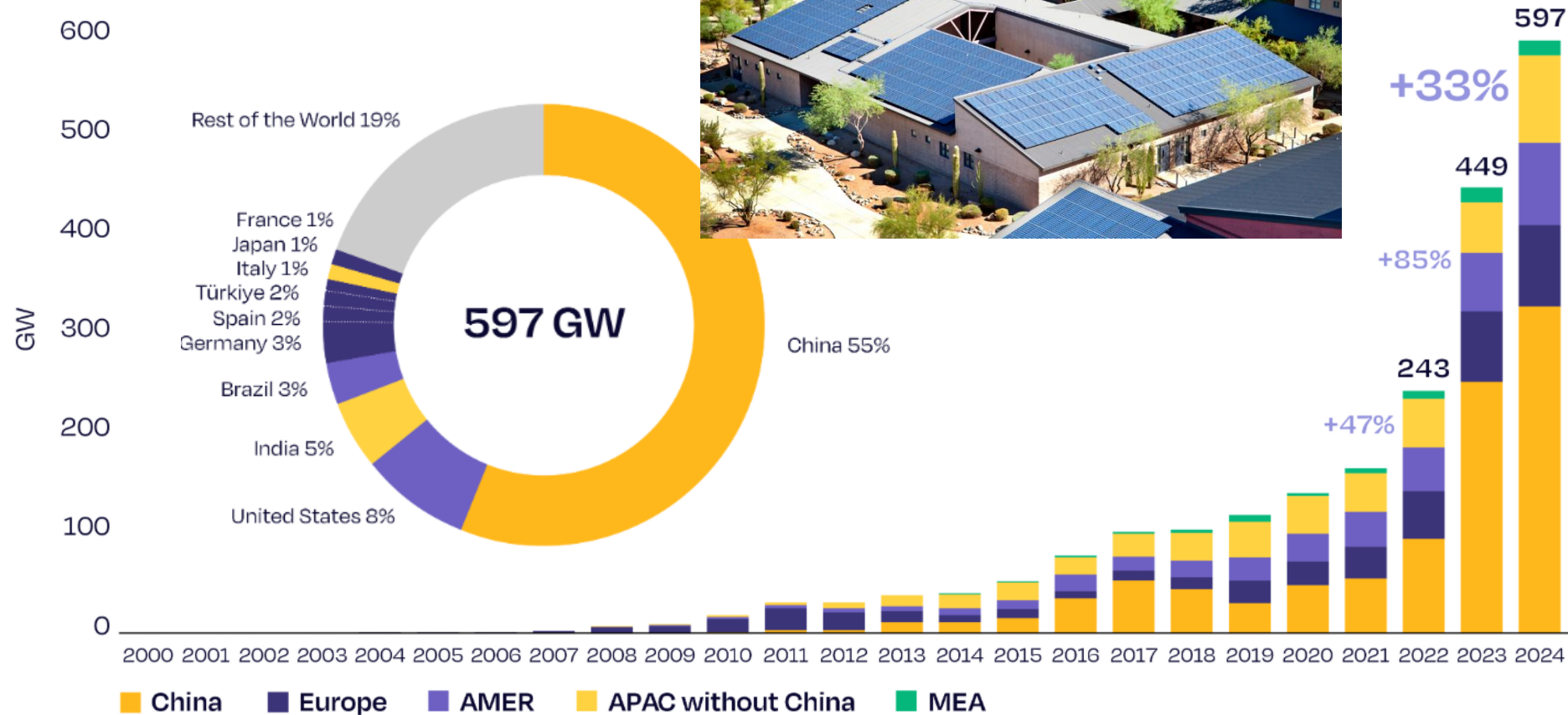
Wydobycie ropy ze
złóż niekonwencjonalnych

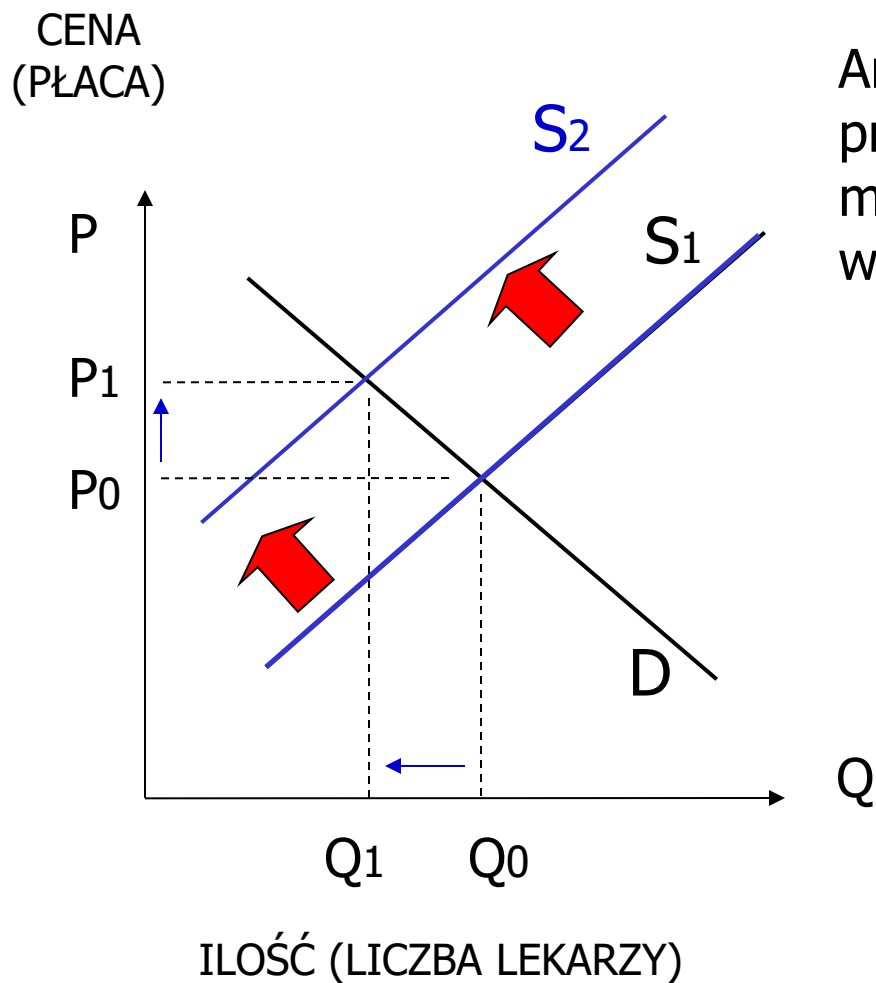
Produkcja ropy w USA (w tys. baryłek dziennie): w 2008 r. 6784, w 2009 r. 7260, w 2010 r. 7556, w 2011 r. 7861, w 2012 r. 8904, w 2013 r. 10069 i w 2014 r. 11644 [w 2014 r. USA stały się największym producentem ropy naftowej na świecie, wyprzedzając Arabię Saudyjską i Rosję /Źródło: BP Statistical Review of World Energy, 2015/].

Moc nowo zainstalowanych ogniw fotowoltaicznych (GW)

Annual solar PV installed capacity 2000-2024

Ograniczanie podaży - rynek usług medycznych w USA

American Medical Association (AMA) przyznaje licencje szkołom medycznym w USA i w ten sposób wpływa na podaż lekarzy oraz płace.

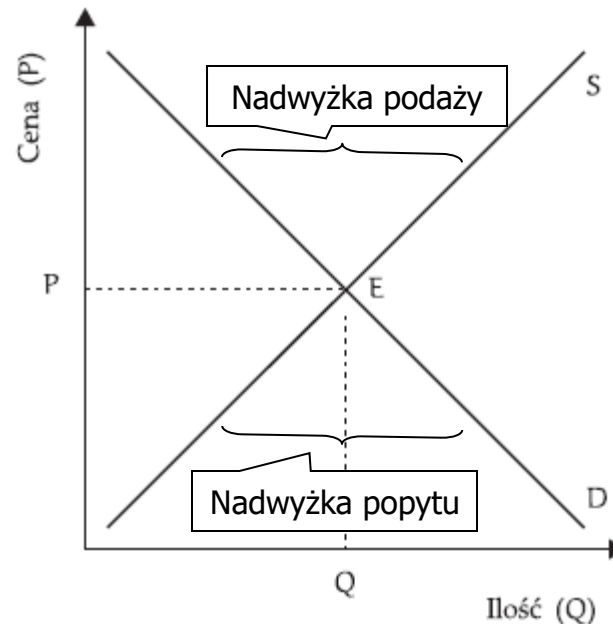

Równowaga rynkowa, ilość i cena równowagi

Równowaga rynkowa oznacza zrównoważenie popytu i podaży.

Przy wyznaczonej cenie równowagi każdy, kto chce kupić lub sprzedać dane dobro, może to zrobić. Przy cenach wyższych od poziomu równowagi występują nadwyżki rynkowe (przewaga podaży nad popytem), a przy niższych – niedobory rynkowe (przewaga popytu nad podażą).

Graficzną ilustracją równowagi rynkowej jest punkt przecięcia krzywych popytu i podaży. Określa on zarówno cenę, jak i ilość równowagi.

Struktura rynku a ceny: rynek energii elektrycznej vs. rynek odzieży

08 2022=100

122,3

oligopol

08 2022=100

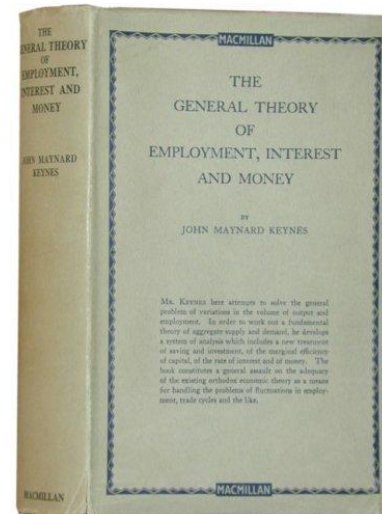
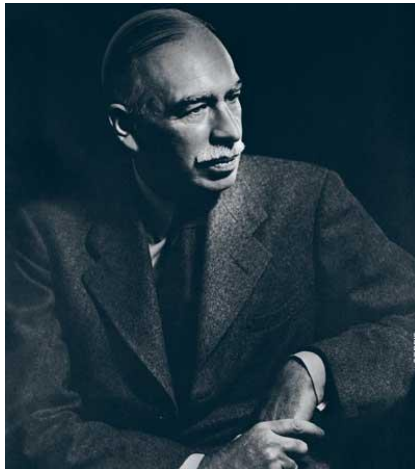
106,4

konkurencja doskonała

Teoria ekonomii

Teoria ekonomii – uporządkowany opis zjawisk gospodarczych, zależności oraz związków przyczynowo-skutkowych występujących w gospodarce.

Teoria jest to zestaw abstrakcji dotyczących rzeczywistości.

John Maynard Keynes, *Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza* (1936)

Model ekonomiczny

Model - jest to teoretyczne uogólnienie określonego fragmentu badanej rzeczywistości, które w sposób uproszczony odwzorowuje zachodzące procesy ekonomiczne.

Robert Solow

$$Y = AK^{1/3}N^{2/3}$$
$$\frac{Y}{N} = \frac{AK^{1/3}N^{2/3}}{N}$$

$$y = A\left(\frac{K}{N}\right)^{1/3}$$

$$y = Ak^{1/3}$$

Wersja funkcji produkcji używana w modelu Solowa – pokazuje produkcję *per capita* jako funkcję zasobów kapitałowych *per capita*

$$y \equiv \frac{Y}{N}, k \equiv \frac{K}{N}$$

- małe litery oznaczają wskaźniki *per capita*